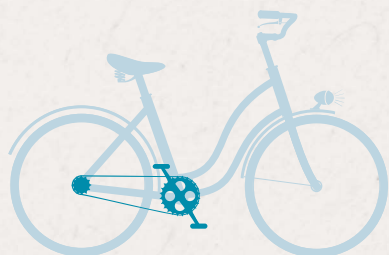

3.15

Co může pro změnu udělat každý

Naše nejlepší snahy o udržitelný životní styl se někdy zdají být jen kapkou v moři vody, kterou mnohem silnější proudy unášejí opačným směrem. Potíž spočívá v tom, že toto úsilí žít ekologicky by mělo odpovídat velikosti problému. Což je v případě změny klimatu dost těžké. Nemusíme si ale proto ještě zoufat ani se vzdávat dalšího snažení. Plné vědomí povahy klimatické krize nás vede i k pokládání systémovějších otázek a hledání účinnějších odpovědí. Následujících pár tipů mohou využít dospělí i dospívající, vzdělavatelé i vzdělávání. Co můžeme udělat, abychom přiblížili sebe, své okolí a celou společnost k budoucnosti bez emisí skleníkových plynů?¹⁴

Začneme hodnotami a myšlením pro 21. století

Vyznáváme respekt k druhým, respekt k více než lidskému světu a respekt k pravdě (viz kapitola 3.9). Trénujeme myšlení pro 21. století: kritické myšlení, širokou perspektivu, globální empatii, orientaci na budoucnost, ocenění prostého, malého a místního a další (viz kapitola 3.4). Slova i skutky vyrůstají právě z hodnot a myšlení.

Ovlivňujeme druhé a hledáme možnosti pro společnou akci

Klimatickou krizi můžeme zažehnat jediň společně s druhými – doma, ve škole, v práci, v obci. Sdílejme s nimi své poznatky, obavy a vize, principy ekonomiky respektující ekologické hranice či nové příběhy o vztahu člověka ke světu. Hledejme vhodné způsoby, jak oslovit nejrůznější lidi ve svém okolí. Abychom neskončili jen u povídání, zkusme najít i nějaké činnosti a cíle, do kterých bychom se pustili společně: zateplit panelový dům ve společném vlastnictví nebo pořídit solární panely na jeho střechu, zajistit vytápění z obnovitelných zdrojů pro celou vesnici apod. Velikou inspiraci, jak společně s druhými proměňovat celá města, aby se stala přátelštější ke klimatu a odolnější k jeho proměnám, představuje například celosvětové hnutí *Transition*¹⁹⁴.

Volme ochranu klimatu, kdykoli používáme peníze

Utráčení peněz je naše každodenní hlasování o tom, jaký typ produktů, služeb a podnikání podporujeme a chceme ho vidět i v budoucnosti. Pochopitelně ta nejlevnější volba často neznamená tu nejlepší s ohledem na ochranu klimatu, a tak se nám všem v dlouhodobém horizontu vůbec nemusí vyplatit. Měli bychom se zajímat o otázky, na které zatím většinou neznáme odpověď: Odkud pocházejí produkty, které nakupujeme, a jak vznikly? Jak daleko je náš oblíbený výrobce či prodejce v přechodu na bezuhlíkovou ekonomiku? Do čeho se investují peníze, které si ukládáme na účet nebo které si spojíme na penzi? Více se ptejme, oceňujme dobrou snahu a kritizujme, pokud chybí. Čím větší balík peněz se chystáme za něco utratit, tím důležitější je naše rozhodnutí, do čeho je investujeme.

Plánujme, jak dlouhodobě učinit svůj život klimaticky neutrální

Většina tipů pro domácí ekologii a udržitelný životní styl se zaměřuje na bezprostřední a každodenní. To je v něčem jistě správné. Jenže naprosto klíčovou roli mají některá rozhodnutí, která ovlivní naši uhlíkovou stopu na dlouho dopředu. Tyto oblasti života mají největší dopad: kde a jak žijeme, jak cestujeme, co jíme, kde a „pro co“ pracujeme. Jestliže jednou za život kupujeme byt, stavíme nebo rekonstruujeme dům, měl by být energeticky co nejušpornější, ideálně v pasivním standardu. Stejně je to při případné koupi auta, při tvorbě stravovacích návyků, při volbě povolání a u dalších rozhodnutích s dlouhodobým dopadem na náš další život – a na životy ostatních na společné planetě.

Vyžadujeme větší řešení klimatické krize ve volbách a v činnosti zastupitelů

Naše politická reprezentace má velkou moc usnadnit nebo naopak blokovat ochranu klimatu. Je na čase učinit z jejich přístupu k řešení klimatické krize jedno z hlavních kritérií, když se ve volbách rozhodujeme, kdo má vést naši společnost. Stejně důležité je se zastupiteli dále spolupracovat a kontrolovat, jak dostávají svým slibům.

Máme chodit na klimatické demonstrace?

Ano, ale... Vyjádřit své přesvědčení formou demonstrace, protestu či dokonce nenásilným projevem občanské neposlušnosti je legitimní a někdy jediný způsob, jak rozpohybovat řešení otázek, kde nějaká zažitá společenská praxe z různých důvodů stojí proti potřebám a právům mnoha občanů. Milióny lidí pod vedením studentů následujících příkladu Greta Thunberg na stávkách a demonstracích pro klima po celém světě v roce 2019 nepochybně pomohly připoutat pozornost ke klimatické krizi a ovlivnily řadu politiků i firem, aby ji konečně začali řešit. Samotné demonstrace nás však ke klimatické neutralitě nedovedou, někdy mohou mít i protichůdný efekt a v očích mnohých dokonce ochranu klimatu diskreditovat. Musíme hledat další rozličné způsoby, jak urychlit tuto tolik potřebnou transformaci společnosti.

3.16

Tři typy aktivního občanství

Klimatické vzdělávání nám pomáhá utvářet životy i svět kolem sebe takovým způsobem, abychom společně směřovali k udržitelné společnosti. Mnohé kompetence potřebné pro řešení klimatické krize lze chápat jako součást občanského vzdělávání, které je v současnosti zdůrazňováno v řadě vzdělávacích dokumentů, včetně Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+¹³⁷. Jenže jak poznáme aktivního občana? Čím se vyznačuje, jak přemýšlí a o co usiluje? Představujeme zde tři typy aktivního občanství vycházející z výzkumu vzdělávacích programů zaměřených na jeho podporu a přimlouváme se za to, aby klimatické vzdělávání pokrývalo všechny uvedené oblasti.

Tabulka 7: Tři typy aktivního občanství pro řešení sociálních a environmentálních problémů společnosti²¹⁷

Typ občana	Popis občana	Příklady činností na ochranu klimatu	Předpoklady
OSOBNĚ ODPOVĚDNÝ OBČAN	Jde příkladem svému okolí. Dodržuje zákony, zapojuje se do dobrovolných akcí, pomáhá v dobách krize.	Snaží se být zodpovědným spotřebitelem, třídí odpad, šetří energiemi, omezuje svou spotřebu masa nebo cesty autem.	Potřebujeme dobrý charakter, upřímnost, odpovědnost, dobrovolnou skromnost a dobrovolnictví.
PARTICIPUJÍCÍ OBČAN	Zapojuje se do společenských a profesních snah a organizuje lidi ve svém okolí, aby spolupracovali na dosažení společensky prospěšných cílů. Ví, jak fungují státní instituce, a zná různé způsoby, jak je možné je ovlivnit.	Spolu s druhými iniciuje a prosazuje různá opatření na snížení uhlíkové stopy institucí ve svém okolí (své školy, svého pracoviště, panelového domu, kde bydlí, své obce...).	Potřebujeme aktivní participaci ve veřejném a profesním životě, angažovanost, schopnost zaujmout vůdčí pozice v rámci existujících společenských struktur.
OBČAN ZAMĚŘENÝ NA SPOLEČENSKOU SPRÁVEDLNOST	Kriticky analyzuje sociální, ekonomické a politické vlivy, za projevy problémů hledá jejich hluboké a systémové příčiny, řeší příklady nespravedlnosti (včetně té globální a mezigenerační). Zná demokratická a sociální hnutí a ví, jak přispívat k systémové změně.	Klade si otázky a zkoumá například to, proč je naše ekonomika závislá na rostoucí spotřebě a nekonečném ekonomickém růstu. Teprve potom plánuje akce, jak situaci řešit.	Potřebujeme kritické a systémové myšlení, analýzu hlubokých příčin udržujících nespravedlivé či neudržitelné nastavení společenských a profesních struktur, zapojení do systémových změn.

Tyto tři typy aktivního občanství nemusíme chápat jako vzájemně se vylučující, naopak je zásadní prostřednictvím občanského a klimatického vzdělávání rozvíjet kompetence všech těchto typů. Hodnoty odpovědnosti a udržitelnosti by se měly stát natolik důležitými, abychom je žili ve svém každodenním životě a šli příkladem ostatním. Také je potřeba sebedůvěry a odpovídajících dovedností k tomu, abychom byli schopni společně zlepšovat prostředí kolem nás. A konečně musíme rozvíjet i kritické a systémové myšlení, abychom mohli zkoumat kořeny současných problémů a přispěli k větším systémovým změnám, které jsou pro řešení klimatické krize nezbytné.

